

Bastion der christenheid

In het weekend van 4 en 5 juni bezoekt Benedictus XVI Kroatië, het land dat fier de eretitel *antemurale christianitatis*, 'bastion der christenheid', draagt.

Al enkele malen eerder was Jozef Ratzinger te gast geweest in het kleine Balkanland. Nu was het de eerste keer dat hij Kroatië bezocht als hoofd van de Rooms-katholieke Kerk. Het was zijn 19de buitenlandse apostolische reis sinds hij in april 2005 tot paus werd gekozen.

Benedictus XVI trad in de voetsporen van de inmiddels zalige Johannes Paulus II, die er driemaal op bezoek kwam (1994, 1998 en 2003). De voorganger van de huidige paus zag een duidelijke verwantschap tussen zijn moederland Polen en Kroatië, vermoedelijk vanwege de nauwe relatie tussen geloof en nationaal sentiment en vanwege de rol van beide landen bij de verdediging van Europa tegen Tataren en Turken. Met de Pools-Litouwse statenbond deelt Kroatië de eretitel *antemurale christianitatis*: 'bastion der christenheid'. Door de ligging van het land aan de Adriatische kust was het min of meer de laatste linie voor een Ottomaanse opmars naar Rome.

Vlechtwerk van identiteiten

Concrete oorlogsdreigingen behoren tot het verleden, maar Kroatië kan nog altijd een claim leggen op haar titel van *antemurale*. De aanpassing van de Kroatische samenleving aan de eisen van de Europese Unie versterken het zelfbewustzijn van een christelijke veste die zich als tegenwicht ziet tegen de 'uitwassen' van Europese eenwording. Dit gebeurt vanuit het

befesef dat het kunstige vlechtwerk van nationale, culturele en religieuze identiteit de uniformiserende tendensen in Europa kan weerstaan en dat een dialoog tussen beide een beter Europa doet ontstaan.

Zo is in elk geval de perceptie van de paus en het Kroatische episcopaat. Veel gewone Kroaten kijken er net zo tegenaan, al wordt hun zienswijze vaak alleen nog maar gekleurd door nationale trots en angst voor het verlies van de nationale eigenheid. Ook zonder die vrees zullen velen echter met weemoed terugdenken aan 30 mei 1990, toen Franjo Tudjman president werd van de deelrepubliek

Paus Benedictus XVI: Kroatië heeft op unieke wijze bijgedragen aan de christelijke identiteit van Europa.

Kroatië. Op het Ban Josip Jelacicplein keken Tudjman en kardinaal Franjo Kuharic elkaar in de ogen: onder harmonische supervisie van staat en Kerk moest de wedergeboorte van Kroatië gestalte krijgen. De recente veroordeling door het Internationale Hof van Justitie in Den Haag van de generaals Ante Gotovina en Mladen Markac op 15 april leidde tot protesten in heel Kroatië. Al ging het om echte oorlogsmisdaden, destijds werd de overdracht van de twee

opperofficieren alom als een groot onrecht ervaren. En omdat hun uitlevering een voorwaarde vormde voor onderhandelingen met de Europese Unie, symboliseert ze de zo gevreesde macht van het grote Europa over het kleine Kroatië.

Kroatië in Europa

Al bij zijn aankomst op het vliegveld van Zagreb sneed paus Benedictus XVI een geliefd thema aan van zijn voorganger Johannes Paulus II: de historische eenheid van Europa en de noodzaak van een toekomstige Europese eenheid. Daarbinnen kreeg Kroatië van Benedictus een wezenlijke plaats toebedeeld. "Vanaf vroegste tijden maakt uw natie deel uit van Europa en heeft op een eigen, unieke wijze bijgedragen tot de spirituele en morele waarden die eeuwenlang het dagelijkse leven en de persoonlijke identiteit van Europa's zonen en dochters hebben bepaald", sprak paus Benedictus onder andere tot Kroatisch president Ivo Josipovic en de Kroatische bisschoppen. Om daar meteen aan toe te voegen dat die identiteit bedreigd wordt "door sociale versplintering en instabiliteit, en door een individualistische levensvisie zonder verplichtingen maar met een voortdurende zoektocht naar 'privéruimte'. Daarom bestaat de behoefte aan een

overtuigend getuigenis en een actieve dynamiek. Want dan komen de fundamentele morele waarden aan het licht, die het sociale leven en de identiteit van het oude continent schragen.”

Hier zou Kroatië, aldus paus Benedictus XVI, een voorname rol kunnen spelen. Twintig jaar na de onafhankelijkheid en met zicht op almaar engere relaties met de Europese Unie “kan zowel de oude als de recente geschiedenis andere volkeren van het continent helpen het gemeenschappelijke erfgoed van menselijke en christelijke waarden te bewaren en met nieuw leven te injecteren.” Zo zou Kroatië de Europese Unie op weg kunnen helpen naar “een voller besef van haar spirituele en culturele schatten.”

Gewetenszaak

Tijdens de ontmoeting van paus Benedictus XVI met vertegenwoordigers uit de wereld van cultuur, politiek en zakenleven stond het geweten centraal met Europa op de achtergrond als het geografische raamwerk waarbinnen “de grote prestaties van de moderne tijd – gewetensvrijheid, mensenrechten, vrije wetenschapsbeoefening, kortom een vrije samenleving – moeten worden bevestigd en ontwikkeld met een open oog voor het transcendent fundament van waarheid en vrijheid”. Dan is het geweten een “kritisch punt” voor een kwalitatief hoogstaande democratie, voor het sociale en openbare leven. Want als het geweten vorm krijgt ten overstaan van God en van mensen functioneert

het geweten als “een bastion tegen alle vormen van tirannie”, zo paus Benedictus.

Een welbegrepen en goed geïnformeerd geweten verbond de Heilige Vader nadrukkelijker met de christelijke wortels van Europa. Hij haalde het voorbeeld aan van de jezuïet-natuurwetenschapper Ruder Josip Boskovic uit Dubrovnik (1711-1787), wiens driehonderdste geboortedag juist nu gevierd wordt. In Boskovic herkende paus Benedictus XVI een “gelukkige symbiose van geloof en wetenschappelijkheid”, die ontspringt aan een besef dat bij het najagen van de waarheid uiteindelijk dé waarheid aan de jacht ontkomt.

Een welbegrepen en goed geïnformeerd geweten vormt ook de geheel eigen bijdrage van de Kerk tot de samenleving, die zijn aanvang neemt in het gezin en versterkt wordt in de parochie. Daar krijgt “de kennis van de heilige Schriften, de ‘Europese codex’, verdieping” en doen de gelovigen ervaring op met een leven in liefde. Die dragen vervolgens vrucht in ieder aspect van het leven. Dan krijgt bijvoorbeeld “authentiek secularisme” een kans en wordt “lege, valse neutraliteit vermeden”.

Gezinnen

Aanleiding voor de Kroatische bisschoppen om de paus uit te nodigen was de eerste Nationale bijeenkomst van Kroatische katholieke families. Dit deden ze onder het motto “Een in Christus”.

In zijn zondagochtendhomilie sprak een vermoed klinkende Benedictus XVI over “de familie als de voornaam-

ste weg tot vernieuwing van de kerk en van de sociale rijkdommen van het land.” Onder verwijzing naar zijn voorganger Johannes Paulus II, noemde hij de “christelijke familie een bijzonder teken van de liefde van Christus en middel tot de evangelisatie van de wereld.” Maar om dat te bereiken is wel een belangrijke pastorale inspanning noodzakelijk.

Voor ongeveer driehonderdduizend deelnemers aan de plechtige eucharistieviering, waaraan ook de Bosnische bisschoppen deelnamen, beklagde paus Benedictus de “buitensluiting van God van het leven en de desintegratie van het gezin vooral in Europa als gevolg van de secularisatie”. Ook sprak hij zich uit tegen voorhuwelijks samenwonen en de verenging van de liefde tot louter sentiment en behoeftebevrediging.

Aan het einde van de dag bezocht Benedictus XVI nog de kathedraal van Zagreb, waar kardinaal Alojzije Stepinac begraven ligt. Stepinac (1898-1960) werd in 2003 door paus Johannes Paulus zalig verklaard. Daar prees Benedictus het voorbeeldige heroïsme van de oud-aartsbisschop van Zagreb, zijn geloofstrouw en pastorale bewoogheid. Eerder al noemde de paus Stepinac een verdediger van een “waarachtig humanisme”. Stepinac blijft intussen omstreden vanwege zijn steun aan de pro-Duitse, Kroatische marionettenstaat, die hij echter waar het de vervolging van joden en Serven betrof meer dan eens bekritiseerde. •